

Viite:

Oikeusministeriön lausuntopyyntö 10.5.2019, VN/3411/2018

Asia:

Rahanpesudirektiivin täytäntöönpanoa koskeva työryhmämietintö

Yllä asiakohdassa mainitussa hallituksen esityksen muotoon laaditussa mietinnössä ehdotetaan rikoslakiin muutoksia, joilla pantaisiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi rahanpesun torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin.

Joiltain osin direktiivi näyttäisi sanamuotonsa ja tavoitteensa perusteella edellyttävän ehdotuksessa esitettyä tiukempaa ja selkeämmin rikoslaissa säädettävää rangaistavuuden laajentamista.

Rahanpesurikosdirektiivin (EU) 2018/1673 lähtökohtana ja tavoitteena on rahanpesun vahingollisuus useiden yhteiskunnallisesti tärkeiden sekä samalla myös Euroopan unionin ja Suomen perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta hyväksyttävien suojattavien oikeushyvien kannalta. Rahanpesurikosdirektiivin tavoitteena on suojata rahoitusalan ja rahoitusjärjestelmän toiminnan luotettavuutta ja vakautta sekä myös suojata sisäistä turvallisuutta (ks. rahanpesurikosdirektiivin johdannon kohta 1). Rahanpesua koskevilla säännöksillä on käytännössä tärkeä merkitys sisäisen turvallisuuden ylläpitämisessä ja siihen liittyvien riskien ennaltaehkäisemisessä muun muassa terrorismin rahoittamisen ehkäisemisessä. Rahanpesua voi liittyä myös eräänä ulottuvuutena järjestelmälliseen vakavaan korruptioon tai eri tahojen harjoittamaan hybridivaikuttamiseen. Suojattavat oikeushyvät eivät näin usein samaistu esirikoksen oikeushyviin. Rahanpesurikosdirektiivin tarkoitus, jonka kannalta merkittäviä ovat direktiivin määräysten lisäksi myös muun muassa johdannon kohdat 11-13, tulee tehokkaasti saavuttaa ja samalla noudattaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaista ja samalla lisäksi Euroopan unionin perusoikeusperuskirjaan ja Suomen perustuslakiin perustuvaa rikosoikeudellista laillisuusperiaatetta ja valtiosääntöoikeudellisia kriminalisointiperiaatteita (valtiosääntöoikeudellisista kriminalisointiperiaatteista kootusti PeVL 48/2017 vp ja siinä viitattu perustuslakivaliokunnan käytäntö). Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen keskeistä sisältöä ovat säännösten tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden sekä niiden soveltamisen ennustettavuuden vaati-

mukset. Direktiivin tavoitteiden tehokkaan saavuttamisen ja rikosoikeudelliselle sääntelylle asetettavien vaatimusten sovittaminen yhteen vaatii nähdäkseni varsinkin lainkonkurrenssin, itsepesun ja tahallisuuden osalta vielä pohdintaa, jonka tarvetta hyvin kuvataan työryhmän mietintöön liittyvässä valtiosyyttäjä Ritva Sahavirran eriävässä mielipiteessä. Yhdyn eriävän mielipiteen huomioon myös siitä, että itsepesutilanteissa rahanpesun huomioiminen teon moitittavuutta ja siten rangaistusta ankaroittavana seikkana voi aiheuttaa myös rikosprosessissa vastaajan oikeusturvankin kannalta hankalia tilanteita. Muutenkin valtiosääntöoikeudellisten kriminalisointiperiaatteiden ja rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen perusteella rikoslainsäädäntöä koskevat korostetut selkeyden ja ymmärrettävyyden vaatimukset, minkä vuoksi olenaisia ratkaisuja ei saisi jättää liaksi oikeuskäytäntöön ja oikeuskirjallisuuteen perustuvan konkurrenssiopin varaan.

Direktiivin 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettujen varojen hankkimisen, hallussa pitämisen tai käytön rangaistavuuden edellytyksenä ei ole erityistä tarkoitustahallisuutta. Voimassa olevan Suomen rikoslain 32 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdan sanamuodon mukaan rangaistavuus sen sijaan edellyttää vastaanottamisen, käytön ja hallussapidon osalta myös niin sanottua tarkoitustahallisuutta (mietintö s. 30 ss.). Näin ollen Suomen rikoslaki asettaa pidemmälle meneviä edellytyksiä rahanpesun rangaistavuudelle kuin direktiivi, vaikka direktiivissä on kyse vähimmäissääntelystä. Direktiivi asettaa rahanpesua koskevan rikosoikeudellisen sääntelyn tiukkuudelle alarajan, jota lievempi rikosoikeudellinen suhtautuminen rahanpesuun sulkeutuu pois. Mietinnössä on päädytty johtopäätökseen, että edellä mainittu ei aiheuta lainsäädännöllisiä muutostarpeita.

Mietinnössä johtopäätöstä perustellaan muun ohella sillä, että Suomen rikoslain rahanpesusäännöksen ja rikoslain 32 luvun 1-5-§:ssä säädettyjen kätkemisrikosten soveltamisalat ovat osittain päällekkäiset. Mietinnöstä on luettavissa, että kätkemisrikoksia koskeva sääntely kattaisi ainakin pääosin tapaukset, jotka edellä mainitun tarkoitustahallisuuden vuoksi jäisivät rahanpesurikoksina rankaisematta. Näkemykseni mukaan rahanpesurikokset ja kätkemisrikokset eroavat kuitenkin rikostyyppeinä toisistaan. Kätkemisrikos on rahanpesua lievemmin rangaistava rikos ja voi soveltua vain silloin, kun rahanpesun tunnusmerkistö ei täyty. Kätkemisrikoksena rangaistavia ovat ainoastaan sellaiset rahanpesua lievemmät teot, joiden esirikoksena on jokin kyseisessä rikoslain pykälässä tyhjentävästi lueteltu omaisuusrikos. Esimerkiksi huuhausaine- tai ihmiskaupparikokset jäävät tältä osin sääntelyn ulkopuolelle. Kätkemisrikokset tulevat siten kyseeseen varsin suppeasti rajattujen rikosten yhteydessä. Kätkemisrikosten ja rahanpesurikosten välille näyttäisi jäävän merkityksellinen alue, joka jää rangaistavuuden ulkopuolelle tavalla, jota direktiivissä ei ole tarkoitettu (3 artikla 1 kohta c alakohta).

Mietinnössä on perusteltu lainmuutoksen tarpeettomuutta myös sillä, että vaikka poistaminen rajattaisiin direktiivin sanamuotoa vastaavasti siten, että vain omaisuuden hankkiminen, hallussapito tai käyttö olisi rangaistavaa ilman tarkoitustahallisuutta koskevaa lisäedellytystä, muodostuisi rahanpesusäännöksen soveltamisala nykyistä laajemmaksi ja epäselvemmäksi. Tämä voisi mietinnön mukaan laajentaa rahanpesuna rangaistavien tekojen alaa perusteettomasti esimerkiksi tilanteissa, jossa esirikoksen tekijä on siirtänyt rikoksella saamiensa varoja niiden alkuperästä tietoisien perheenjäsenensä pankkitilille tai ottanut tällaista omaisuutta perheen käyttöön, esimerkiksi rikoshyödyllä hankitun auton tai huonekalun. Näkemykseni mukaan juuri tämänkaltaisen logiikka on direktiivin hengen mukainen. Rangaistavuus on tarkoitus ulottaa koskemaan tahoja, jotka ryhtyvät omaisuuteen tietäen niiden rikollisen alkuperän. Direktiivi ei aseta rangaistavuudelle pidemmälle meneviä lisäedellytyksiä. Sama ajatus välittyy myös OECD:n alaisen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisen toimintaryhmän (FATF) :n kannanotoista. Vastuun rahanpesusta tulee lähtökohtaisesti koskea myös perheenjäseniä, kun he ovat tietoisia rahan rikollisesta alkuperästä. Näissä tilanteissa läheisen syyllisyyden asteen

arvioinnin ja sitä vastaavan rangaistuksen mittaamisen tekisi tuomioistuin. Tämä on nähdäkse-
ni normaalia tuomarin harkintavaltaan kuuluvaa tuomioharkintaa.

Mietinnön mukaan tilannetta voisi verrata törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämiseen, jota kos-
kevassa säännöksessä teon rangaistavuuden poissulkee se, että tekijä on rikoksentehtäjän lähipii-
riin kuuluva henkilö (rikoslain 15 luvun 10 §:n 2 momentti). Tämän perusteella perheenjäsen
voisi mietinnössä esitetyn perusteella olla rikosvastuusta vapaa myös ottaessaan varo-
ja/omaisuutta vastaan tietäen sen rikollisen alkuperän (mietintö s. 32). Mielestäni vertaus on
kritiikille altis muun ohella, koska kyse mietinnön esimerkissä on henkirikoksesta, josta ei lä-
hipiiriin kuuluva henkilö, joka jättää rikoksesta ilmoittamatta, saa lähtökohtaisesti itse taloudel-
lista hyötyä. Toisaalta, jos henkirikoksesta koituisi läheiselle taloudellista hyötyä, voisi se di-
rektiivin mukaan tulla rahanpesurikoksena arvioitavaksi.

Direktiivin edellytysten täyttymistä voimassaolevilla rikoslainsäännöksillä perustellaan jossain
määrin ikääntyneeseen oikeuskäytäntöön ja lainvalmisteluun perustuen. Työryhmän mietinnös-
sä on ansiokkaasti analysoitu aikaisempaan lainvalmisteluun ja oikeuskäytäntöön perustuen eri
sääntelyvaihtoehtoja ja pyritty sisällyttämään rahanpesurikosdirektiivin vaatimukset rikoslain
systematiikkaan ja rikosoikeudelliseen perinteeseemme. Direktiivissä on kyse aiemman lain-
säädännön päivittämisestä nykyaikaa vastaavaksi sekä rikosvastuun vähimmäissääntöjen yhte-
näistämistä Euroopan unionissa riippumatta aiemmasta kansallisesta sääntelystä. Mielestäni
tekijän tarkoitustahallisuutta koskevat Suomen rikoslain asettamat edellytykset näyttävät tar-
koittavan korkeampaa näyttökynnystä kuin mikä on direktiivin sääntelyn lähtökohta. Tekijän
tarkoituksen näyttäminen voi käsitykseni mukaan olla hyvin haasteellista ja on usein tämän
tyyppisten rikosasioiden näyttökysymysten keskiössä. Tästä hyvänä esimerkkinä petos-
rikokset. Direktiivin lähtökohtana näyttäisi nimenomaan olevan, että näyttökynnys asettuu syy-
tettyjen tietoisuuteen omaisuuden luonteesta rikoksen tuottamana hyötynä. Tarkoituksena ei
ole tämän lisäksi edellyttää näyttökynnyksen ylittymistä tekijöiden tarkoitustahallisuudesta,
kuten voimassa olevassa kansallisessa sääntelyssä.

Edellä esitetyn perusteella ja ottaen myös huomioon valtiosyyttäjä Ritva Sahavirran eriävässä
mielipiteessä esitetty direktiivin 3 artiklan 5 kohdassa tarkoitettua ns. itsepesun kriminalisointia
koskeva pohdinta katson, että jatkovalmistelussa olisi hyvä vielä tarkasti arvioida, täyttyvätkö
kyseisessä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä asetetut sääntelyn tiukkuusvaati-
mukset ja sääntelyn tavoitteet ehdotetuissa lainmuutoksissa. Tulkinta-apua tässä työssä antaa
16.4.2019 julkaistu Suomea koskeva FATF:n maaraportti. Nähdäkseni direktiivin ja sen tavoit-
teiden tehokas toimeenpano vaatinee muutoksia ehdotukseen.

Totean samalla, että lähtökohtaisesti Euroopan unionin direktiivin voi katsoa täyttävän EU:n
perusoikeusperuskirjan vaatimukset ja sääntelyn perustuminen unionin lainsäädäntöön on pai-
nava argumentti myös sen hyväksyttävyyden puolesta kansallisen perustuslain kannalta.

Kiinnitän lisäksi huomiota tarpeeseen varmistaa, että säännöskohtaiset perustelut ja itse laki-
teksti ovat johdonmukaisessa suhteessa toisiinsa. Ehdotetun rikoslain 32 luvun 11 §:n säännös-
kohtaiset perustelut näyttäisivät sisältävän rajoitetumman tulkinnan säännöksen sisällöstä kuin
mitä suoraan lakitekstistä olisi luettavissa.

Työryhmämietinnössä on sinänsä asianmukainen luonnos hallituksen esityksen jaksoksi suhde
perustuslakiin ja säätämisyjärjestys. Siinä voisi kuitenkin olla aihetta vielä kootusti todeta, että
vaikutuksiltaan ehdotukset vastaavat myös valtiosääntöisiä kriminalisointiperiaatteita. Sään-
telyn tarkentaminen edellä tässä lausunnossa kuvatulla tavalla voi myös aiheuttaa tarvetta päi-

vittää säätämijärjestysperusteluiden sisältöä. Esitykseen ei nähdäkseni sisälly perustuslain tai perusoikeussäännösten tulkinnan kannalta merkittäviä uusia kysymyksiä.

Oikeuskansleri

Tuomas Pöysti

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Petri Rouhiainen

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

KÄYNTIOSOITE
POSTIOSOITE

Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
PL 20, 00023 Valtioneuvosto

PUHELIN 0295 16001
TELEFAKSI 09 160 23975

E-MAIL
INTERNET

etunimi.sukunimi@okv.fi
www.okv.fi